

dost

FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 87
OCAK 1972
CİLT : 24
SAYISI 5 LIRA

sanat olayları- ulaşım araçları- kitle

özer kabaş

Dünyada haberleşme araçlarının gittikçe hız kazandığı, elektronik uyduların insan yaşamını ve geleceğini şiddetle etkilemeye başladığı bir çağda ekonomik olarak geri kalmış ülkelerin bu hızlı değişimlerden gerçek ve yapay olarak nasıl etkilendiklerine her yönden bakmakta faydalar vardır. Süper devletlerin ekonomik gücünden gelen propaganda ve pazarlama gücü önüne çıkan ve kendi programına ters gelen her türlü olumlu filizlenmeyi yok etmek istemektedir.

Karasaban kullanan bir köylünü dizel pompasına, traktöre kavuşmadan transistörlü radyoya kavuşması ve onu kıvançla taşıması, bugün birçok insanın görmek istediği folklordan çok ayrı bir görüntüdür. Bugün için makine devrimini tamamlamamış toplumumuz en ıssız köşelerde bile televizyona kavuşmak üzeredir.

Bu gelişmelerin etkisi altında oluşan toplumsal değişmelere ve bunların hızına duyarlı olmak, bir sanatçı için, olguları saptamak kadar önemli olmaktadır.

Bunu söylemek, değişme biçimi, oranı ve hızının o ülkenin insanları ve özellikle yoksul insanları için ille de gerekli olduğunu söylemek demek değildir, ama varlığını görüp doğru değerlendirmek demektir.

Bugün önümüzde duran Plastik Sanat sorunlarını makro bir dünya gerçeğinden başlayıp dârtarak Türkiyedeki çevreye, kitleye ve insan birimine indirip ele alan çok azdır.

En azından bugün, sanatçının yapıtlarının suya atılan bir taşın halkaları gibi çevreye nasıl, ne biçimde, hangi araçlar ve araçlar yoluyla yayıldığına ve kitlelerle ilişki kurup kuramadığına ger-

çekçi bir açıdan bakmak gerekir. Çünkü son elli yıldır hızla gelişmekte olan kitle haberleşme araçları (Yüksek tirajlı gazeteler, radyo, sinema, televizyon vb.) kitleleşmenin henüz pek oluşmadığı bir onsekizinci yüzyıla göre kendi başına çalışan sanatçının durumunu çok değiştirmiştir. Bugün halkla ilişki kurmaya çalışan birçok cevherli, yürekli ve toplumcu sanatçı kitle araçlarının ve onları yönetenlerin insafına kalmış durumdadır. Bin kişinin görebildiği bir galerideki sergi radyo ve televizyon antenlerinden geçtiği an elli milyon kişiye ulaşabilir. Basından destek gördüğü an bu ulaşım çok daha etkili ve yoğun olabilir. Ulusunun sorunlarına gerçekçi bir açıdan bakan bir yazıyı, resmi, şiiri veya eleştiriyi rotatiflerden geçirmek kadar durdurmak da o derece kolaydır. Bunlar kitle haberleşme despotizminin dolaylı ve modern yöntemleridir.

Bugün duyarlı bir sanatçının kuyruğa girip bir galeride sergi açması son derece anlaşılır bir olaydır. Atelyedeki resimleri çevreye açmak için olumlu ilk basamaktır, ama bu eylemi, kendi başına, geniş çevre ve kitlelerle dolaysız ilişkisi varmış gibi yorumlamak bugün artık çağ dışı kalır. Sanat yapıtlarını toplumla ilişki kurar hale getirmek bazen başka yöntemler gerektirmektedir. Gazete, radyo ve televizyon gibi araçlar, olaylar ve sansasyona düşkündürler ve gerekirse birbirlerine karşı da insafsızdırlar (1). Dünyanın birçok merkezlerindeki sanatçıların önü ilikli, kokteyl'li sergi açmaktan çok sergiyi bütünü ile sansasyon haline getirmeleri bu yüzdendir.

Amerika Birleşik Devletlerindeki televizyonlarda son derece incelmış reklâmcılık yoluyla insanlara bazı şıklar gösterilirken aslında onlara ne istiycekleri öğretilir, yani "Bilinçli istek yaratma" meselesi reklâmcılara özgü ve fakat sanatçıların bilmediği bir aldatmacadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra batı ülkelerinin daha iyi öğrendiği başka bir yöntem de büyük sermaye ve kitle araçlarıyla sanat akımı başlatmak ve döviz getirici, pazarlanabilir ve yapmacık kültür olayları yaratmaktır. Koleksiyoncular, müze müdürleri, bazı gazete eleştirmeleri ve galeri sahipleri kafa kafaya verip pazarını kaybetmeye başlayan bir sözümona sanat olayına ceneze töreni hazırlayıp bir iki yıl içinde bir diğeri ni tezgâhlayabilmektedirler. Dadaistlerin bir zaman önce, "Birgün gelecek her sanatçı ancak bir dakika için meşhur olabilecektir." kehaneti bu ortamın gelişme niteliği ve hızını zamanında gördüklerindedir.

Bu, sermaye-galeri-kitle araçları kışkacına girmek istemiyen sanatçıların kendi ülkelerinde bu tutuma nasıl karşı çıktıklarını başka bir yazıda ele alabiliriz.

(1) "İkinci bir husus, o birkaç gazeteyi dahi yaşama olanaklarından yoksun bırakacaktır. Zira öğrenildiğine göre yılbaşından itibaren Televizyonda ilân yayımına başlanacaktır. Bu gazeteleri ayakta tutacak son dayanağın da kaldırılması demektir." A. İpekçi, Milliyet. 19/12/71